

T-exkurze - Robotikem snadno a rychle

Jaroslav Páral a Jakub Streit (Robotárna, Dům dětí a mládeže Helceletova)

2.5.2016

Obsah

1	Uvítání	2
2	Co to ten robot vlastně je?	2
3	Z čeho se robot skládá	3
3.1	Pohony	3
3.2	Senzory	3
3.2.1	Ultrazvuk	3
3.2.2	Infračervený senzor	4
3.2.3	Mechanický senzor	4
3.2.4	Enkodér	4
3.3	Řídící elektronika	4
3.4	Napájení	4
4	Základy programování	5
4.1	Co je to program	5
4.2	Komentáře	5
4.3	Proměnná	5
4.3.1	Pole	7
4.4	Operátory	8
4.4.1	Aritmetické	8
4.4.2	Bitové	8
4.4.3	Logické	8
4.4.4	Porovnávací	9
4.4.5	Přiřazovací	9
4.4.6	Priorita operátorů	9
4.5	Podmínka	10
4.5.1	Pro pokročilejší:	11
4.6	Příkaz switch	11
4.7	Cyklus for	12
4.8	Cyklus while	13
4.9	Cyklus do-while	13
4.10	Příkazy break a continue	13
4.11	Funkce	14
4.11.1	Rekurzivní funkce	15
4.12	Knihovny	15
5	Pozvánka na naše další akce	16
5.1	Seznam akcí	16

1 Uvítání

Ahoj, rádi bychom vás přivítali na naší T-exkurzi a jsme velmi rádi, že jste si vybrali zrovna tu naši :-).

Ale dost povídání. Pojďme rovnou na to. V teoretické části si probereme, z čeho se takový robot skládá a jaké všechny komponenty potřebuje. Následně se vrhneme do základu programovacího jazyka C/C++.

V praktické části si vyzkoušíte ovládat virtuálního robota, který je věrnou kopií našich robotů, které máme k dispozici a s kterými si budeme také hrát v rámci T-exkurze.

Na závěr vás bude čekat menší programátorský testík, tak abyste nám ukázali, že jste se do materiálů podívali a zkusili si zprovoznit virtuálního robota.

Nyní je k Vám k dispozici teoretická část materiálů. Praktická část a testík by měla být dostupná od 8.5.2016. Pokud budete mít dotaz, nebojte se s ním na nás obrátit. Rádi bychom během května vypsalí i konzultační hodiny, kdy vám budeme k dispozici na Skypu.

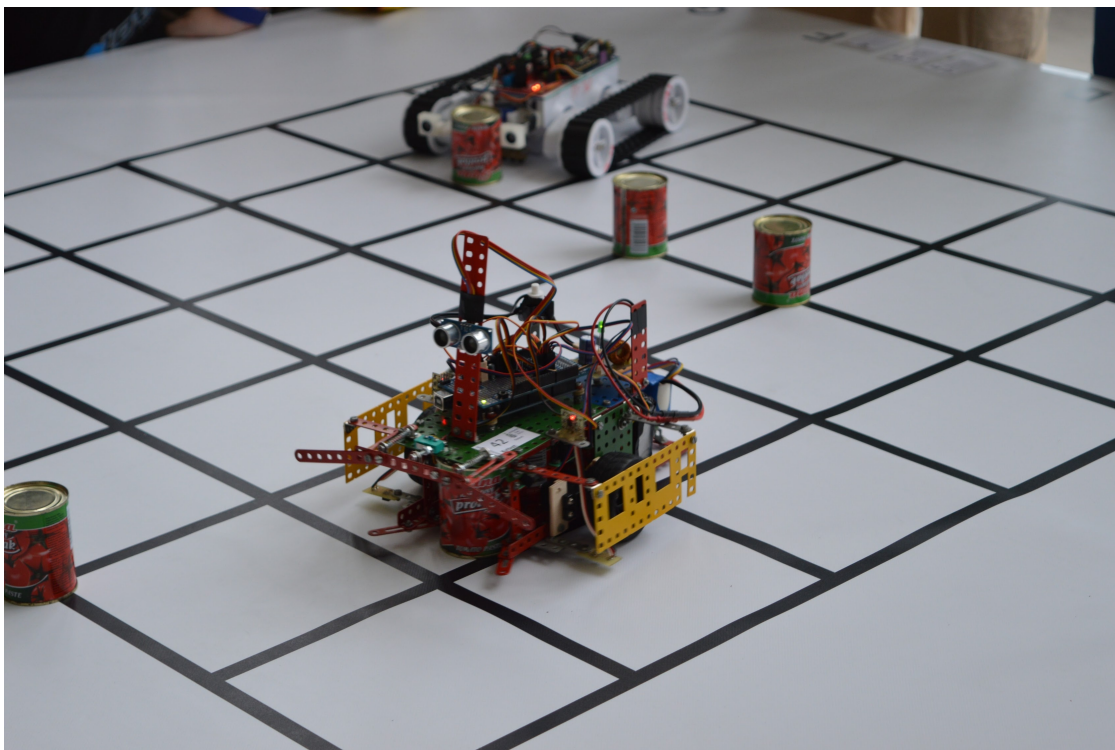
2 Co to ten robot vlastně je?

Robot může mít mnoho podob. Většině z vás se asi vybaví terminátora, R2-D2 nebo Číslo 5 žije.

Obrázek 1: Robot BB-8 ze Star Wars

Robotem ovšem nazýváme i kuchyňský mixér, robotický vysavač podlahy nebo autonomní stroje jezdící na herním hřišti.

Obrázek 2: Roboti ze soutěže Ketchup House (Robotický den 2015 v Praze)

Vidíte tedy, že představa o tom, co je to tedy robot může být různá. My se budeme bavit o jednodušších autonomních robotech, zaměřených na plnění soutěžních úloh, jak můžete například vidět na obrázku výše.

3 Z čeho se robot skládá

V této kapitole probereme jednotlivé části robota: pohony, senzory, řídicí elektronika, napájení

3.1 Pohony

Pohon je zařízení, které uvádí celého robota do pohybu. Pohony se většinou skládají z motoru a převodovky. Motor může být buď stejnoměrný nebo střídavý. Pokud nás v praxi zajímá to, jak se motor otáčí, nebo jakou má zrovna teď polohu, můžeme k němu připojit enkodér. Více si o enkodéru povíme v kapitole senzory.

3.2 Senzory

3.2.1 Ultrazvuk

Ultrazvukový senzor je zařízení, které za pomoci ultrazvukových vln, době jejich letu a schopnosti odrazu, dokáže určit vzdálenost od překážky. Jeho konstrukce obsahuje piezo měnič, který generuje

ultrazvukové vlny. Tyto vlny se při nárazu na překážku vrací zpět.

3.2.2 Infračervený senzor

Infračervený senzor je zařízení, které určuje vzdálenost pomocí světelných paprsků, které jsou na bázi neviditelného světelného spektra. Vyslaný paprsek se odrazí, vrátí zpět a dopadá na fotodiodu. Zpětná intenzita paprsku závisí na vzdálenosti, kterou musel paprsek urazit.

Infračervený senzor lze také použít pro měření odrazivosti (například při sledování černé čáry na bílém povrchu). Odrazivost povrchu může také velmi ovlivňovat naměřenou vzdálenost.

3.2.3 Mechanický senzor

Mezi senzory můžeme zařadit i mechanické prvky jako tlačítko či přepínač. Robot reaguje na sepnutí nebo přepnutí a následně po této změně vykoná danou akci. Jedná se o nejjednodušší variantu senzoru a proto se s ním lze setkat dost často.

3.2.4 Enkodér

Enkodér je zařízení, které umožňuje získat informace o poloze, rychlosti nebo ujeté vzdálenosti (v závislosti na jeho typu a způsobu zpracovávání informací). Lze jej připojit k motoru, ale může být upevněn i u kola robota nebo jakémukoliv pohybujícímu se prvku.

3.3 Řídící elektronika

Řídící elektronika zajišťuje ovládání všech částí robota a zároveň vykonává předprogramovanou sadu příkazů. V závislosti na datech ze senzorů může upravovat chování robota. Řídící elektronika může být buď jako jedna deska plošných spojů (DPS), nebo se může jednat o více samostatných DPS rozdělených podle zaměření (silová elektronika, senzory, hlavní řídicí čip/logika).

Srdcem každé řídicí elektroniky je procesor. Prakticky se jedná o “mozek” elektroniky. Procesor vykonává všechny matematické a logické operace. Vykonává daný program. Může komunikovat s ostatními periferiemi.

Pro komunikaci s řídicí elektronikou lze využít Bluetooth nebo WiFi nebo sériovou linku (nejjednodušší varianta)..

3.4 Napájení

Napájení je jednou z nejdůležitějších částí robota. Napájení musí být vhodně umístěno na robotovi, aby mu neznemožňovalo pohyb a nesmí mu rozhodit těžiště.

Robota lze napájet přes kabel, pomocí baterií, ale také bezdrátově. Většinou se dnes využívají baterie a to ať už klasické NiMH, Pb nebo z modernější typy jako Li-Pol, Li-Fe, Li-ion. U baterií Li-xxx je problém s jejich větší náchylností na zničení. Nesmíte je pod vybít, dlouhodobě nechat nabitý na 100 % kapacity nebo například z nich brát moc velké proudy. I tyto problémy komplikují řešení napájení bateriových robotů.

4 Základy programování

V této části se seznámíme se základy programovacího jazyka C/C++. Povíme si něco o proměnných, podmínkách, cyklech atd.

4.1 Co je to program

Program je posloupnost příkazů, které musí počítač vykonat, aby splnil danou úlohu. My jako programátoři musíme vymyslet a zapsat program tak, aby vykonal, co chceme. U počítačů je ovšem jeden problém, dělají totiž přesně to, co jim naprogramujeme a ne to co bychom chtěli.

4.2 Komentáře

Občas je dobré připsat si ke kódu poznámky, abychom časem věděli, proč jsme co napsali. V C++ jsou dva způsoby jak psát komentáře:

- `//` Tyto dvě lomítka uvozují komentář, trvající do konce řádku. Jakýkoli text od těchto dvou lomítek do konce řádku je komentář a na překlad a běh programu nemá vůbec žádný vliv
- `/* ... */` Tento styl komentáře je použitelný pro rozsáhlejší poznámky, neboť uvozovací sekvence `/*` může ležet klidně třeba 200 řádků před ukončovacím `*/`

Kromě poznámek mají komentáře ještě jednu důležitou funkci. Při ladění programu se často stává, že potřebujeme, aby se určitý již napsaný kus kódu prostě neprovedl. Jedna možnost, jak toho dosáhnout je tento kus kódu prostě ze zdrojového souboru vyjmout (případně si ho uložit do jiného souboru, abychom o něj nepřišli). To je ale občas nešikovné. Lepší je daný kus kódu takzvaně zakomentovat. Prostě ho označíme jako komentář a kompilátor ho při překladu bude ignorovat.

4.3 Proměnná

Proměnná je kus paměti počítače, který si můžeme v programu vyhradit pro naše data. Proměnné se dělí podle toho, jaká data v nich chceme ukládat. Podle typu proměnné se při jejím vytvoření zabere správně velký kus paměti. Bohužel v C++ není velikost proměnných daná pouze jejich typem, ale závisí také na překladači. Proto se může stát, že stejná proměnná bude jinak velká na PC a na mikroprocesoru (uP). Velikosti proměnných v následující tabulce jsou vzaté experimentálně pro mikrokontroléry Atmel Mega (AVR Studio 5), které budeme využívat na naší T-exkurzi a PC (Microsoft Visual Studio 2010), které by měli odpovídat hodnotám v nástroji Qt pro práci v Simulátoru.

Všechny celočíselné proměnné (včetně typu `char`) se mohou vyskytovat ve dvou typech: se znamínkem (**signed**) a bez znamínka (**unsigned**). Proměnné se znamínkem mohou obsahovat kladná i záporná čísla (samozřejmě včetně nuly). Naopak proměnné bez znamínka mohou obsahovat pouze kladná čísla a nulu. Díky tomu jsou ale schopné pojmout dvakrát větší číslo než proměnné bez znamínka. Normálně jsou všechny proměnné se znamínkem. Potřebujeme-li proměnnou bez znaménka, musíme ji při jejím vytváření uvést slovem **unsigned**.

Desetinné proměnné (`float` a `double`) jsou vždy **signed**, nikdy nemohou být **unsigned**! Je to díky tomu jak jsou v PC implementovány.

Základní datové typy u mikrokontrolérů Atmel Mega

Název	Popis	Velikost [bajty]	Rozsah
bool	typ sloužící pro logické operace	1	může nabývat pouze hodnot 1 (true) nebo 0 (false)
char	typ sloužící pro ukládání znaků	1	signed : -128 až 127 unsigned : 0 až 255
int	celé číslo	2	signed : -32,768 až 32,767 unsigned : 0 až 65,535
long	celé číslo	4	signed : -2,147,483,648 až 2,147,483,647 unsigned : 0 až 4,294,967,295
float	desetinné číslo	4	$\pm 3,4 * 10^{\pm 38}$ (s přesností na 7 číslic)
double	desetinné číslo	4	$\pm 3,4 * 10^{\pm 38}$ (s přesností na 7 číslic)

Základní datové typy na PC

Název	Popis	Velikost [bajty]	Rozsah
bool	typ sloužící pro logické operace	1	může nabývat pouze hodnot 1 (true) nebo 0 (false)
char	typ sloužící pro ukládání znaků	1	signed : -128 až 127 unsigned : 0 až 255
int	celé číslo	4	signed : -2,147,483,648 až 2,147,483,647 unsigned : 0 až 4,294,967,295
long	celé číslo	4	signed : -2,147,483,648 až 2,147,483,647 unsigned : 0 až 4,294,967,295
float	desetinné číslo	4	$\pm 3,4 * 10^{\pm 38}$ (s přesností na 7 číslic)
double	desetinné číslo	8	$\pm 1,7 * 10^{\pm 308}$ (s přesností na 15 číslic)

Kompletní přehled datových typů jak pro mikrokontroléry tak PC můžete najít na <http://technika.tasemnice.eu/trac/wiki/cplusplus>

Dále se proměnné dělí na tzv. **lokální** a **globální**. Globální proměnné jsou vytvořené na začátku programu a jsou “viditelné” v celém programu. Naproti tomu lokální proměnné se vytvářejí uvnitř funkcí a jsou “viditelné” pouze ve funkci, ve které byly vytvořeny. Jejich nevýhodou je, že jakmile funkce skončí, všechny její proměnné zaniknou a ztrácí data. Obecně platí, že vytvoří-li proměnnou uvnitř složených závorek, proměnná zaniká v okamžiku, kdy program dorazí k uzavírající složené závorce daného páru. Přesto ovšem doporučuji globální proměnné nepoužívat (vysvětlím u funkcí).

Doporučení: Pojmenovávejte proměnné podle toho, co do nich ukládáte! Budete-li mít v programu 26 proměnných pojmenovaných podle abecedy **a** až **z**, nevyzná se v tom nikdo jiný a za chvíli ani vy ne. Proto například počítám-li s kruhem, budu mít proměnné pojmenované **obsah**, **obvod** a **prumer**. Dále abyste se vyhnuli problémům, používejte v názvech proměnných pouze písmena anglické abecedy, podtržítka (**_**) a číslice (název ale nikdy NESMÍ číslicí začínat!).

Upozornění: C++ rozlišuje velikost písmen. To znamená, že proměnná **a** je jiná proměnná než **A**

```
//příklad proměnné
//globální proměnné typu int
int napeti = 0; //se znaménkem
unsigned int prumer = 4; //bez znaménka
```

```

int main()
{
    //lokální proměnné, dostupné pouze ve funkci main
    float obvod = 3.14 * prumer;

    double obsah;
    /* Zde jsme sice vytvořili proměnnou obsah, ale nepřiradili
       jsme ji žádnou výchozí hodnotu.
       To doporučujeme nikdy nedělat. Proměnou byste měli mít vždy
       na začátku nastavit na výchozí hodnotu (např. 0),
       i když hodnotu můžu přiřadit dodatečně (viz další řádek). */

    obsah = (3.14 * (prumer * prumer)) / 4;

    napeti = 5;
    char ch = 'a';
    /* Znakové konstanty píšeme do apostrofu, kdybychom na apostrofy
       zapoměli, překladač by se snažil do proměnné "ch" uložit hodnotu
       proměnné "a" která ovšem neexistuje. To by vedlo k chybě a program
       by nesel přeložit. */

    //další kód
}

```

4.3.1 Pole

Potřebuji-li pracovat s více hodnotami stejného typu (nejen datový typ, ale i stejný “význam”), použiji pole. V podstatě se jedná o několik proměnných se stejným názvem, rozlišených číslem (indexem).

Pole vytvoříme stejně jako normální proměnnou, ale za její jméno napíšeme do hranatých závorek [] velikost pole (kolik bude mít prvků). Počet prvků pole nelze za běhu programu měnit. K prvkům pole potom přistupujeme tak, že napíšeme jméno pole následované opět hranatou závorkou s číslem prvku, se kterým chceme pracovat. **Pozor:** prvky jsou číslovány od 0. Vytvoříme-li tedy pole 10 prvků, bude mít první prvek číslo 0 a poslední číslo 9.

Pole si můžeme představit jako tabulku s jedním sloupcem a n (počet prvků pole) řádky. Můžeme ale mít i pole mající více rozměrů. Dvojměrné pole je tabulka mající n řádků a m sloupců. Při přístupu k jejím prvkům pak indexujeme napřed řádek, potom sloupec. Trojměrné pole si můžeme představit jako kvádr složený z malých krychlíček z nichž každá představuje jeden prvek pole. Krychličky jsou pak indexované podle jejich Xové, Ypsilonové a Zetové souřadnice v kvádru. U čtyř a více rozměrových polí už normálními lidmi selhává představivost :-).

Pozor, u vícerozměrných polí velmi rychle narůstá paměť potřebná k uložení pole. Mám-li jednorozměrné pole typu `int` (na PC, kde `int` má 4 bajty) o deseti prvcích, pak zabírá 40 bajtů paměti. Dvojměrné pole 10×10 prvků už ale zabírá 400 bajtů a třízměrné $10 \times 10 \times 10$ dokonce 4000 bajtů! Což u jednodušších mikrokontrolérů (např. v Arduinech - ATmega328P) může být velký problém.

```

//příklad pole
double pole1[15];
//vytvoření pole 15 proměnných typu double s názvem "pole1"
int pole2[4] = {2, 7, 8, -14};
//vytvoření pole 4 proměnných typu int s názvem "pole2" a jejich inicializace

```

```

char pole3D[4][5][2];
//vytvoření třírozměrného pole typu char

/*
int velikost = 10;
int pole[velikost];
Toto NELZE provést, počet prvku v poli musíme při jeho vytváření zadat číslem!
*/

// ...

pole1[13] = 16.715;
// přiřazení hodnoty 16.715 do předposledního prvku (prvku s indexem 13) pole1

int i = 2;
++pole2[i]; //zvětšení hodnoty o jednu prvku s indexem i (2) pole "pole2"

pole3D[1][1][0] = 'a';

// ...

```

4.4 Operátory

4.4.1 Aritmetické

operátor	popis
$a + b$	sčítání
$a - b$	odčítání
$a * b$	násobení
a / b	dělení
$a \% b$	zbytek po celočíselném dělení ($8 \% 3 = 2$)
$++a$	inkrementace (zvětšení o jednu) proměnné a (jinak řečeno $a = a + 1$)
$--a$	dekrementace (zmenšení o jednu) proměnné a (jinak řečeno $a = a - 1$)
$-a$	unární mínus ($a * (-1)$)

4.4.2 Bitové

operátor	popis
$a \& b$	bitový součin
$a b$	bitový součet
$a \wedge b$	bitový exklusivní součet
$a \ll b$	bitový posun doleva
$a \gg b$	bitový posun doprava
$\sim a$	negace

4.4.3 Logické

operátor	popis
a && b	logický součin - výraz je pravdivý, pokud oba výrazy a i b jsou pravdivé
a b	logický součet - výraz je pravdivý, pokud alespoň jeden z výrazů a nebo b je pravdivý
!a	negace - výraz je pravdivý právě tehdy, pokud výraz a není pravdivý a naopak

4.4.4 Porovnávací

Používají se téměř výhradně v podmínkách.

operátor	popis
a == b	je pravda, pokud se hodnota proměnné a rovná hodnotě proměnné b
a != b	je pravda, pokud se hodnota proměnné a NErovná hodnotě proměnné b
a < b	je pravda, pokud je hodnota proměnné a menší než hodnota proměnné b
a > b	je pravda, pokud je hodnota proměnné a větší než hodnota proměnné b
a <= b	je pravda, pokud je hodnota proměnné a menší nebo rovna hodnotě proměnné b
a >= b	je pravda, pokud je hodnota proměnné a větší nebo rovna hodnotě proměnné b

4.4.5 Přiřazovací

operátor	popis
a = b	přiřazení hodnoty proměnné b do proměnné a
a += b	zvětšení hodnoty proměnné a o hodnotu proměnné b (jinak řečeno a = a + b)
a -= b	zmenšení hodnoty proměnné a o hodnotu proměnné b (jinak řečeno a = a - b)
a *= b	vynásobení hodnoty proměnné a hodnotou proměnné b , výsledek se uloží zpět do proměnné a (jinak řečeno a = a * b)
a /= b	vydělení hodnoty proměnné a hodnotou proměnné b , výsledek se uloží zpět do proměnné a (jinak řečeno a = a / b)
a %= b	vypočítá se zbytek po dělení proměnné a proměnou b a uloží se do proměnné a (jinak řečeno a = a % b)
a &= b	provede si bitový součin proměnné a a b a výsledek se uloží do proměnné a (jinak řečeno a = a & b)
a = b	provede si bitový součet proměnné a a b a výsledek se uloží do proměnné a (jinak řečeno a = a b)
a ^= b	provede si bitový exklusivní součin proměnné a a b a výsledek se uloží do proměnné a (jinak řečeno a = a ^ b)
a <<= b	proměnná a se posune o b bitů doleva (jinak řečeno a = a << b)
a >>= b	proměnná a se posune o b bitů doprava (jinak řečeno a = a >> b)

4.4.6 Priorita operátorů

Co se ovšem stane, pokud máme v rámci jednoho výrazu více operátorů? Operátory mají různou prioritu (některé mají přednost před jinými) podle následující tabulky (čím nižší úroveň, tím vyšší priorita daného operátoru). Z pravidla je priorita stejná, jak v matematice. Pokud je ve výrazu více operátorů se stejnou prioritou, postupuje se zpravidla zleva doprava.

úroveň	operátor	popis
2	() [] ++ --	postfix
3	++ -- ~ ! sizeof	prefix
3	+ -	unární mínus (unární plus je v podstatě nesmysl)
6	* / %	násobení, dělení
7	+ -	sčítání, odčítání
8	<< >>	bitový posuv
9	< > <= >=	porovnání velikosti
10	== !=	rovnost, nerovnost
11	&	bitový součin
12	^	bitový exklusivní součet
13		bitový součet
14	&&	logický součin
15		logický součet
17	= *= /= %= += -= >>= <<= &= ^= =	přířazovací operátory

Pokud si prioritou nejsem jistý, uzavřu podvýrazy mající přednost do kulatých závorek () jak v matematice.

Jak jste si asi všimly, nejsou v tabulce priority uvedeny všechny úrovně. To proto, že ne všechny operátory jsou na této stránce uvedeny a nechceme Vám zbytečně zamotat hlavu. Pokud by někdo měl zájem o kompletní seznam operátorů, doporučujeme wiki nebo cplusplus.com (zde jsou i příklady použití).

4.5 Podmínka

Neboli větvení programu. Umožňuje na základě hodnoty nějakého výrazu rozhodnout, které bloky kódu se provedou, případně neprovedou.

```
if (/*podmiňovací výraz*/)
{
    //blok příkazů, který se provede pokud je podmínka splněná
}
else
{
    //blok příkazů, který se provede pouze pokud podmínka neplatí
}
//zbytek kódu, který se provede nezávisle na podmínce
```

Větev **else** není povinná.

Je-li potřeba na základě různých hodnot jedné proměnné provést různé operace, je možné navěsit za sebe více podmínek.

```
if (/*podmiňovací výraz 1*/)
{
    //blok příkazů 1
}
else if (/*podmiňovací výraz 2*/)
{
    //blok příkazů 2
    //provede se pouze pokud výraz 1 neplatí, ale platí výraz 2
}
```

```

}
else if (/*podmiňovací výraz 3*/)
{
    //blok příkazů 3
    //provede se pokud platí pouze výraz 3
}
else
{
    //blok příkazů 4
    //provede se pouze pokud žádný z předchozích výrazů neplatí
}

```

Podmínky je také možné vnořovat.

```

if (/*podmiňovací výraz 1*/)
{
    //kód zde se provede pokud platí první podmínka
    if (/*podmiňovací výraz 2*/)
    {
        //tento blok kódu se provede pouze pokud jsou obě podmínky splněné
    }
    else
    {
        //tento kód se provede pouze pokud platí první a neplatí druhá podmínka
    }
    //tento kód se provede pokud platí první podmínka, na druhé vůbec nezávisí
}
//tento kód není závislý na žádné podmínce

```

Příklad:

```

if (a == 10) //pokud proměnná a má hodnotu 10
{
    a = 0; //přiřaď do proměnné a hodnotu 0
}
else
{
    a = a + 1; //jinak hodnotu proměnné a zvětš o 1
}

```

4.5.1 Pro pokročilejší:

Jakýkoli výraz v podmínce se převádí na číslo. Pokud je výsledek výrazu 0, podmínka není splněná. Naopak podmínka je splněná pro jakékoli číslo různé od 0.

4.6 Příkaz switch

`switch` se používá, pokud potřebujeme na základě hodnoty jedné proměnné rozhodnout, co bude program dělat. Stejného výsledku se dá dosáhnout pomocí `if/else`, ale `switch` je elegantnější.

```

switch(/*proměnná podle které se rozhoduje*/)
{
    case /*hodnota 1*/:
        /* příkazy, které se provedou pokud hodnota řídící proměnné odpovídá
        hodnotě napsané za case příkazy mohou být přes více řádků */

        break; /*příkaz ukončující návěští case; po tomto příkazu se provede
        první příkaz za složenou závorkou uzavírající switch kdyby tu
        break nebylo, k žádnému skoku nedojde a začnou se provádět
        příkazy za následujícím case*/

    case /*hodnota 2*/:
        //příkazy
        break;

    // ...

    case /*hodnota n*/:
        // příkazy
        break;

    default: /*kód za default: se provede pokud hodnota řídící proměnné
        neodpovídá žádnému case*/
        // příkazy
        break;
}

```

switch se nedá použít k porovnávání dvou proměnných, hodnota všech case včetně default musí být konstanta.

Pozor: case fungují pouze jako jakási návěští, na které program skočí po switch a od nich pokračuje dál. Další case běh programu nijak neovlivní a pokračuje se příkazy za ním následujícími, dokud se nenarazí na break; nebo switch neskončí. Toho se dá využít například potřebujeme-li pro více hodnot řídící proměnné provést stejnou akci.

4.7 Cyklus for

Používá se pokud chceme nějaký kus kódu několikrát opakovat a víme kolikrát. Například mám tabulku n hodnot a potřebuji každou hodnotu zvětšit o 1. Aby mohl cyklus počítat kolikrát už proběhl a kolikrát má ještě proběhnout, potřebuje tzv. řídící proměnnou.

```

for (/*inicializace*/; /*podmínka*/; /*aktualizace řídící proměnné */)
{
    //blok kódu, který se má opakovat
}

```

inicializace typicky definice a inicializace řídící proměnné ; provádí se pouze jednou před prvním provedením cyklu

podmínka se kontroluje před každým provedením cyklu; cyklus se provádí tak dlouho, dokud podmínka platí (tzn. nemusí se provést ani jednou)

aktualizace řídící proměnné provádí se na konci každého průchodu cyklem

Příklad:

```
for (int i = 0; i < 10; ++i)
{
    pole[i] += 1;
}
```

Co se vlastně děje?

- na začátku cyklu se vytvoří proměnná `i` s hodnotou 0
- zkontroluje se podmínka: je-li proměnná `i` menší než 10, cyklus se provede neplatí-li podmínka (proměnná `i` má hodnotu 10 nebo větší), cyklus skončí a program pokračuje prvním příkazem za tělem cyklu (za uzavírající složenou závorkou)
- provedou se příkazy v těle cyklu prvek `i` pole `pole` se inkrementuje (jeho hodnota se zvedne o 1)
- provede se `++i` - inkrementace proměnné `i`
- cyklus se vrátí na začátek na testování podmínky

Další velmi časté využití cyklu `for` je pro vytvoření tzv. nekonečné smyčky:

```
for (;;)
{
    //blok kódu, který se má opakovat do nekonečna ( = do ukončení programu )
}
```

Stejně jako u podmínky, je možné mít v sobě vnořených několik cyklů.

4.8 Cyklus while

Používá se, pokud potřebujeme nějaký kus kódu opakovat dokud platí nějaká podmínka, ale nevíme kolikrát to bude. Typické použití například čekání, dokud uživatel nezmačkne nějaké tlačítko.

```
while (/*podmínka*/)
{
    //blok kódu, který se má opakovat
}
```

4.9 Cyklus do-while

Velmi podobný cyklu `while`, ovšem s tím rozdílem, že testovaná podmínka leží až na konci cyklu. V praxi to znamená, že tělo cyklu se vždy alespoň jednou provede (což se u cyklu `while` stát nemusí).

```
do
{
    //blok kódu, který se má opakovat
} while (/*podmínka*/);
```

Nezapomeňte za `WHILE()` ; (*středník*)

4.10 Příkazy break a continue

Příkazy `break`; a `continue`; se používají uvnitř cyklů k ovlivnění jejich chodu.

- Příkaz `break`; okamžitě přeruší provádění cyklu. Po `break`; se provede první příkaz následující za složenou závorkou uzavírající tělo cyklu.
- Příkaz `continue`; přeskočí zbytek příkazů v těle cyklu. V cyklu `while` nebo `do-while` skočí na testování řídicí podmínky. V cyklu `for` se ještě před testováním řídicí podmínky provede aktualizace řídicí proměnné .

4.11 Funkce

Kdybychom měli celý program psát příkaz po příkazu tak jak jdou za sebou, byl by delší program za chvilku hrozně nepřehledný. Navíc určité kusy kódu by se často opakovaly, protože prostě často je potřeba dělat stejnou věc na různých místech programu.

Způsob jak to udělat lépe jsou právě funkce. Vezmeme několik vzájemně souvisejících příkazů, dělajících dohromady nějakou konkrétní věc a zapouzdříme je do funkce. Když pak v programu potřebujeme tu věc provést, prostě zavoláme danou funkci a je to.

Při volání můžeme funkci předat nějaké parametry a funkce nám může nějaký parametr vrátit.

Na příklad potřebujeme na různých místech programu počítat a^n (pro jednoduchost řekněme že n jsou celá kladná čísla včetně nuly). Na to v C++ neexistuje operátor, proto si na to musíme napsat vlastní funkci.

```
//funkce umocni pro výpočet výrazu (a na n)
double umocni (double a, unsigned int n)
/* zde jsme si vytvořili funkci jménem umocni;
funkce vrací číslo typu double;
   funkci předáváme dva parametry:
   - číslo typu double, se kterým ve funkci pracujeme jako s proměnou a;
   proměnná a je lokální (odnikud odjinud než z funkce umocni není vidět)
   - číslo typu unsigned int, ve funkci jako lokální proměnná n */
{ /*vše co je v těchto složených závorkách se nazývá tělo funkce a provede se
pokaždé když funkci zavoláme*/
    double vysledek = a;
    /*vytvořili jsme si lokální proměnnou "vysledek" a inicializovali ji
    hodnotou proměnné "a"*/

    if ( n == 0 )
    /*podmínka, obsah následujících složených závorek se provede pouze pokud
    je v proměnné "n" nula*/
    {
        return 1;
        /* příkaz return okamžitě ukončí provádění funkce, ma-li funkce
        vracet hodnotu, musí být tato hodnota za return napsaná
        (v tomto případě jedna, neboť cokoliv na nultou je jedna) */
    }

    for(unsigned int i = 0; i != (n - 1); ++i)
    /*cyklus pro proměnou i od nuly do hodnotu "n" méně jedna
    {
        vysledek *= a; //násobení proměnné vysledek proměnou "a"
    }

    return vysledek;
```

```

    //konec funkce; funkce zde vrací hodnotu proměnné "vysledek"
}

int main()
{
    double mocnenec = 4;
    unsigned int mocnitel = 3;
    double kolik = 0;

    //...

    kolik = umocni(mocnenec, mocnitel);
    /* zde voláme naši funkci umocni a jako parametry ji předáváme hodnoty
    proměnných "mocnenec" a "mocnitel" funkce nám vrátí spočítanou hodnotu
    ("mocnenec" na "mocnitel"), kterou si uložíme do proměnné "kolik" */
}

```

Stejně jak u proměnných, doporučuji pojmenovávat funkce podle toho co dělají.

Z matematiky víme, že výstup funkce závisí pouze na jejím vstupu. Aby to byla pravda, nesmí funkci ovlivňovat žádné jiné faktory. V našem případě to znamená, že návratová hodnota funkce závisí pouze na parametrech, které funkci předáme (toto se samozřejmě netýká funkcí, po kterých chceme například vracet kód uživatelem stisknuté klávesy apod.). Proto by do funkce neměly zasahovat takové věci jako globální proměnná (samozřejmě existují výjimky, kdy vyhnout se použití globální proměnné ve funkci je prakticky nerealizovatelné). A nemáme-li ve funkcích používat globální proměnné, pak není důvod je mít, jak už jsem psal výše.

4.11.1 Rekurzivní funkce

Uvnitř funkce mohou volat jiné funkce. Speciální případ je, když funkce ve svém těle volá sama sebe. Takovéto funkci se pak říká rekurzivní. Rekurzivní funkce se dají využít například pro vše zmíněný výpočet mocniny, faktoriálu, nebo třeba pro setřídění pole podle velikosti (samozřejmě to jde i bez rekurze a možná i lépe). Především na mikroprocesorech je ale třeba si uvědomit, že při zavolání každé funkce se někde do paměti ukládá, odkud ta funkce byla volána, aby se tam program po dokončení volané funkce mohl vrátit. Budu-li tedy mít funkci, která uvnitř svého těla volá sama sebe, a to celé se mi opakuje 100x, budu mít v paměti uložených 101 návratových adres (100x rekurze + odkud byla funkce poprvé zavolána). To se na PC nějak přežije (a když ji zavolám 100 000 000?), ale na mikroprocesoru s malou pamětí to povede ke kolapsu programu. A takovéto chyby se pak velice obtížně hledají. Proto s rekurzí velice opatrně!

4.12 Knihovny

V okamžiku, kdy mám napsáno několik funkcí, zajišťujících například obsluhu nějaké periferie, je vhodné tyto funkce vyjmout z hlavního zdrojového souboru a vytvořit pro ně soubor vlastní (vhodně pojmenovaný). Takto vytvořeným souborům se říká knihovny, nebo hlavičkové soubory. Zpravidla mívají příponu `.h`. K našemu programu pak takovou knihovnu připojíme pomocí příkazu `#include "/*jméno knihovny*/"` (pozor, za tímto řádkem není středník). Od tohoto okamžiku se můžeme chovat jako by celý obsah přiloženého souboru byl napsán v hlavním zdrojovém souboru.

Výhodou toho je, že takto vytvořenou knihovnu můžeme poté použít ve více programech a nemusíme funkce do každého zvlášť kopírovat. Dále to zvedá přehlednost kódu - je-li dlouhý kód rozdělen po

kratších kouscích do více souborů, lépe se čte (tedy pokud je rozdělení smysluplné - každý soubor se kompletně stará o jednu věc).

Standardní knihovny se připojují pomocí `#include <*/jméno knihovny*/>`.

Pro seznam standardních knihoven na PC doporučuji stránky <http://cplusplus.com/reference/>. Jsou sice anglicky, ale najdete zde kompletní standardní knihovny i s příklady použití.

Nejpoužívanější knihovny na mikroprocesorech Atmel:

knihovna	popis
avr/io.h	pojmenování registrů procesoru, první soubor který se připojuje
avr/interrupt.h	obsluha přerušení
math.h	knihovna matematických funkcí; v AVR Studiu 5 nezbytná pro funkci knihovny delay
util/delay.h	knihovna obsahující funkce pro tzv. busy wait (prostě pro čekání určitý čas)
avrlib	soubor knihoven pro mikroprocesory Atmel napsaný u nás na Robotárně ke stažení http://technika.tasemnice.eu/trac/browser/avrlib

5 Pozvánka na naše další akce

Pokud byste si chtěli robotické a programátorské znalosti dále rozšiřovat, tak přes letní prázdniny pořádáme několik akcí se zaměřením na robotiku, elektroniku, 3D návrh a programování. Podívejte se, zda by vás také nelákaly? :-)

5.1 Seznam akcí

Robotický tábor 2016 - Naučme se s Arduinem

sobota 9. 7. – sobota 16. 7. 2016

<http://robotikabrno.cz/robotarna/tabory/roboticky-tabor-2016>

Příměstský tábor 2016 - Naučme se s Arduinem

pondělí 8. 8. – pátek 12. 8. 2016 (od 9:00 do 16:00)

<http://robotikabrno.cz/robotarna/tabory/primestsky-tabor-2016>

Třídenní kurzy

Základy 3D modelování

Základy návrhu plošných spojů

pondělí 15. 8. – středa 17. 8. 2016 (od 9:00 do 17:00)

<http://robotikabrno.cz/robotarna/kurzy/kurzy-eagle-a-solidworks-2016>